

รางวัล การบริหารราชการ แบบมีส่วนร่วม

**ประเภทสัมฤทธิ์ผล
ประชาชนมีส่วนร่วม**
Effective Change

ระดับดีเด่น

กรมป่าไม้

โครงการสานพลังเครือข่าย เพื่อสร้างป่า อย่างยั่งยืน พื้นที่อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

พื้นที่อำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย มีทรัพยากรป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในเขตพื้นที่ป่าสงวนมากกว่า 311,290 ไร่ ทั้งยังเป็นแหล่งต้นน้ำ และเป็นที่ยังชีพในการดำรงชีวิตทั้งชุมชนและสัตว์ป่า แต่เนื่องด้วยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีความต้องการใช้ทรัพยากรป่าไม้ และพื้นที่เพื่อทำการเกษตรมากขึ้น จึงมีการบุกรุกแผ้วถางป่า เปลี่ยนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินทำการเกษตรที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว อาทิ ข้าวโพด สับปะรด และขิง ทำให้สูญเสียป่าไม้อย่างถาวรไปมากกว่า 35.64% ส่งผลต่อการขาดแหล่งต้นน้ำ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ สร้างผลกระทบต่อเนื่องอย่างเป็นวัฏจักรทางด้านการเกษตร ไม่ว่าผลผลิตที่ได้ตกต่ำลง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติน้อยลง คุณภาพชีวิตของประชากรตกต่ำลง อีกทั้งยังประสบปัญหาความขัดแย้งรุนแรงระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องปฏิบัติงานตามกฎหมาย กับราษฎรที่ต้องอาศัยทรัพยากรป่าไม้ในการดำรงชีวิต

สร้างป่า สร้างรายได้ สร้างจิตสำนึก และสร้างชุมชน

ด้วยแนวพระราชดำริ เรื่อง “สร้างป่า สร้างรายได้” ของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นับได้ว่าเป็นแนวความคิดหลักที่ใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา โดยทางกรมป่าไม้ร่วมกับราษฎรในพื้นที่ ดำเนินการร่วมกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการป่าและการบูรณาการการทำงานของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้กำหนดรูปแบบการทำงาน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ เริ่มต้นด้วยการแก้ไขปัญหาดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในเรื่องที่ดินทำกิน และความขัดแย้งกับชุมชนในพื้นที่ป่า โดยการออกหนังสือรับรองตามมาตรการแก้ไขปัญหาคารอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้ามาใช้พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติได้ถูกต้องตามกฎหมาย และตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด

โครงการสร้างป่าสร้างรายได้ตามพระราชดำริ
สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามบรมราชกุมารีอำเภอนาแห้ว จังหวัดเลย

“ป่าชุมชนนาแห้ว”

อำเภอนาแห้ว มีพื้นที่ทั้งหมด 392,235.00 ไร่ มีทั้งหมด 34 หมู่บ้าน 5 ตำบล
มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 500-800 เมตร สภาพป่าเป็นป่าไม้เต็งรัง
การประกอบอาชีพโดยส่วนใหญ่ ทำไร่ ทำนา ทำสวน หนองป่า
มีพื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด 48,224.35 ไร่ ทั้งหมด 21 ป่าชุมชน (ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2528-2562)

ประเภทป่าชุมชน	พื้นที่ (ไร่)
พื้นที่ป่าชุมชนเต็งรัง	44,097.00
พื้นที่ป่าชุมชนสน	5,923.00
พื้นที่ป่าชุมชนยาง	22,557.00
พื้นที่ป่าชุมชน	4,396.65
พื้นที่ป่าชุมชนทั้งหมด	77,973.65

กิจกรรมท่องเที่ยว, ป่าชุมชนไฟ, หนองป่า, หนองน้ำ

www.bkkp.com/bkkpweb/04main/44main04-01.htm

จากนั้นทางกรมป่าไม้ร่วมกับอำเภอนาแห้ว และราษฎรในพื้นที่ จัดประชาคมหมู่บ้าน สำรวจสภาพทาง และวิเคราะห์สภาพชุมชนทั้งในเชิงกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สภาพปัญหา วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน เพื่อประกอบการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดการสร้างความรู้จักคุ้นเคย และความไว้วางใจ เชื่อใจ จนสามารถคัดเลือกผู้นำชุมชนในการสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้นำในการแก้ไขปัญหาชุมชน และนำไปชักจูง ถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนเกิดความตระหนักรับรู้ร่วมกัน และสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่าย

เมื่อความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินตามแนวพระราชดำริเป็นไปอย่างเข้มแข็ง การดำเนินงานในระยะที่ 3 ได้สร้างกลุ่มเครือข่ายและพัฒนาอาชีพด้านป่าไม้ โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการและคณะทำงาน เพื่อร่วมกันระดมความคิดเห็น นำข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการของชุมชน มาจัดทำรูปแบบสร้างป่า สร้างรายได้ให้เหมาะสมกับลักษณะพื้นฐานของชุมชน นอกจากนี้ยังสนับสนุนองค์ความรู้และแก้ไขปัญหาเบื้องต้นให้กับกลุ่มสมาชิก ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ลดรายจ่าย สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่า รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของเครือข่าย ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างกลุ่มเครือข่าย การทัศนศึกษา การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และจัดทำสื่อการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้ชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต และการพัฒนาด้านการฝึกอาชีพ ปลูกพืช และแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่า เช่น ผลิตภัณฑ์การแปรรูปแมคคาเดเมียในช่องสุญญากาศ สมุนไพรแก้อาการกรดไหลย้อน กล้วยตากพลังงานแสงอาทิตย์ เป็นต้น

การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้มีการขยายขอบเขต และยกระดับการดำเนินงาน โดยส่งเสริมให้จัดตั้งเป็นรัฐวิสาหกิจชุมชน/สหกรณ์ เพื่อเป็นองค์กรที่สามารถเก็บหาผลผลิตแปรรูป และจำหน่ายเป็นไปตามระเบียบกฎหมาย เช่น วิสาหกิจชุมชนกาแฟ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มท่องเที่ยวนาแห้วใหม่ และวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรนาแห้ว เป็นต้น โดยผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับความนิยม คือ กาแฟ แมคคาเดเมีย มันทศกัญชุน กล้วยอบน้ำผึ้ง น้ำพริกผักสะทอน พริกไทยดำแห้ง และน้ำมะขามป้อม

ผลสำเร็จจากการดำเนินโครงการ นอกเหนือเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา และฟื้นฟูพื้นที่ป่า จนสามารถพลิกเปลี่ยนรูปแบบสร้างป่าสร้างรายได้จากพื้นที่ 11,106 ไร่ รวมถึงการบุกรุกพื้นที่ป่าในเขตอำเภอห้วยคดลงเป็น 0% แล้ว ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ และชุมชนลดลง เกิดความสามัคคีในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน จนนำไปสู่การร่วมแรงร่วมใจสร้างอาชีพที่มั่นคง และยั่งยืน มีแปลงเกษตรรวมที่ชุมชนร่วมกันดูแลรักษา มีคณะทำงานในแปลงเกษตรรวม และรับผลประโยชน์ร่วมกันจากผลผลิตที่ได้ โดยนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า รวมถึง

การส่งเสริมและพัฒนาการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนหรือกลุ่มสหกรณ์ ในการจัดจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากโครงการ เช่น กาแฟเฉยเลย กล้วยตากพลังงานแสงอาทิตย์ ยาสุนัขไพร แก๊กรดไหลย้อน น้ำมันมะขามป้อมผสมน้ำผึ้งเดือนห้า แมคคาเดเมียอบเกลือ เป็นต้น อีกทั้งส่งเสริมการกิจกรรม “ล่องแพบ้านห้วยน้ำไพร” ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีรายได้เฉลี่ยเพิ่มขึ้นกว่า 265,000 บาท / ครัวเรือน / ปี ขณะเดียวกันองค์ความรู้ที่มีเพิ่มขึ้นในแต่ละครัวเรือน ยังส่งผลให้เกิดการลดรายจ่ายภาคครัวเรือนจากการเก็บผลผลิตจากพืชที่ปลูกภายในชุมชนอีกด้วย

ปัจจัยความสำเร็จ

1. การสร้างความตระหนักรู้ และแก้ไขปัญหการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ โดยการเอกสารรับรองให้สามารถอยู่อาศัยและทำกินได้อย่างถูกต้องกฎหมายภายใต้มาตรการการอนุรักษ์ดินและน้ำ ทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และห่วงแหนทรัพยากรป่าไม้
2. แนวทางในการแก้ปัญหาที่มีความเหมาะสมกับภูมิสังคม และตรงตามความต้องการของชุมชน
3. การมีส่วนร่วมจากชุมชน และการสนับสนุนความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน
4. เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความมุ่งมั่นและตั้งใจ และยึดถือประชาชนเป็นศูนย์กลางในการปฏิบัติงานส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

กระบวนการมีส่วนร่วม

1. จัดสรรที่ดินทำกินตามมาตรการแก้ไขปัญหการอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ	2. ร่วมกับชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์สภาพภูมิสังคม ปัญหา ความต้องการของชุมชน
3. คัดเลือกผู้นำชุมชน และสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกให้ผู้นำ เกิดพลังในการแก้ไขปัญหชุมชน เพื่อไปถ่ายทอดและชักจูงสมาชิกในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วม	
4. แต่งตั้งคณะกรรมการ/คณะทำงาน 3 ระดับ จากทุกภาคส่วน เพื่อร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญห และวางแผนการดำเนินงาน	5. จัดตั้งกลุ่มพัฒนาอาชีพตามความต้องการของเครือข่าย และพัฒนาศักยภาพเครือข่ายด้วยกระบวนการเรียนรู้
6. ร่วมกันติดตามและปรับปรุงผลการดำเนินงาน	7. ขยายผลการดำเนินงาน

ผลผลิต/ผลลัพธ์

ด้านเศรษฐกิจ

1. ลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ชุมชนมีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน มีการจัดตั้งกลุ่มสหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน
2. มีการรวมกลุ่มจำหน่ายผลผลิตที่ได้จากโครงการมีการแปรรูปผลผลิต เช่น กาแฟเฉยเลย กล้วยตากพลังงานแสงอาทิตย์ ยาสมุนไพร แก้วรดไหลยอน น้ำมันป้อนผสมน้ำผึ้ง เตือนห้า แมคคาเดเมียอบเกลือ เป็นต้น
3. ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น 265,000 บาท/ครัวเรือน/ปี

ด้านสังคม

ลดความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ และชุมชน ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เกิดความสมัครสมานสามัคคีในชุมชน

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. ประชาชนมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่ป่า 200,287 ไร่ และฟื้นฟูป่าในรูปแบบสร้างป่าสร้างรายได้จำนวน 11,106 ไร่
2. การบุกรุกป่าในพื้นที่อำเภอห้วยลาดลงเป็น 0% มีอัตราการปล่อย O_2 90,000 - 112,500 ล้านลิตร/ปี ดูดซับ CO_2 450,000 - 765,000 ตันคาร์บอน/ปี และดักจับอนุภาคมลพิษได้ 630,000 กิโลกรัม/ปี

กระบวนการมีส่วนร่วม

กรอบแนวความคิดหลักในการแก้ไขปัญห

ส่งเสริมและฟื้นฟูป่าต้นน้ำโดยประชาชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน

จัดสรรที่ดินทำกิน ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่า ด้วยกระบวนการเรียนรู้

เป้าหมาย

คืนความอุดมสมบูรณ์ของป่าต้นน้ำ คน และป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้แบบพึ่งพิงอาศัย ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และดำรงชีพภายใต้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

ปัญหา : ประชาชนไม่มีที่ดินทำกิน /ความขัดแย้งระหว่างเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้กับชุมชนในพื้นที่/ป่าสงวนถูกบุกรุกทำลายมากกว่า 35.64%

วัตถุประสงค์

ฟื้นฟูป่าต้นน้ำ ลดรายจ่าย สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษาป่า และสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ผลกระทบ : เกิดอุทกภัยดินโคลนถล่มในฤดูฝน ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์พืชผลทางการเกษตรเสียหาย ราษฎรขาดแหล่งพึ่งพิงตามธรรมชาติ คุณภาพชีวิตตกต่ำ เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชน และเจ้าหน้าที่ของรัฐ